

POVĚSTI, ZÁHADY  
A TAJEMSTVÍ  
STARÉ PRAHY

ALEŠ  
ČESAL

MÝTY,  
LEGENDY,  
BÁJE.

xyz



# Pověsti, záhady a tajemství staré Prahy

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na  
[www.xyz.cz](http://www.xyz.cz)  
[www.albatrosmedia.cz](http://www.albatrosmedia.cz)



Aleš Česal

**Pověsti, záhady a tajemství staré Prahy – e-kniha**  
Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všechna práva vyhrazena.  
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována  
bez písemného souhlasu majitelů práv.

  
**ALBATROS MEDIA**

Aleš Česal

# Pověsti, záhady a tajemství staré Prahy

*Tuto knihu věnuji Renému Maříkovi*

**xyz**

© Aleš Česal, 2024

© Nakladatelství XYZ, 2024

ISBN tištěné verze 978-80-7683-623-5

ISBN e-knihy 978-80-7683-629-7 (1. zveřejnění, 2024) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-7683-630-3 (1. zveřejnění, 2024) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-7683-624-2 (1. zveřejnění, 2024) (ePDF)

# OBSAH

**Než začnete číst /6**

**I. Lýčené střevíce – Přemyslovci /8**

**II. Synové Meluzíny – Lucemburkové /54**

**III. Dvouhlavý orel přilétá – Habsburkové /106**

**IV. Bludištěm záhad a zajímavostí /184**

**V. Ve stínu hákového kříže /280**

**VI. V záři rudého pentagramu /318**

## Než začnete číst

Prozradím vám jednu velkou troufalost – ač autor knihy o Praze, vůbec nejsem křtěný Vltavou.

Před řadou let jsem do Prahy přijel z Rokycan studovat a později i pracovat a několik let jsem v naší metropoli zůstal. V té době jsem bydlel na Břevnově a díky tomu jsem získal neopakovatelnou možnost skoro každé ráno sejít z Pohořelce kolem Pražského hradu dolů Nerudovou ulicí až k Malostranskému náměstí. Přes Karlův most kolem Bruncvíka a pod Staroměstskou mosteckou věží do křivolakých uliček Starého Města. Když jsem se uličkami propletl, zamířil jsem na Václavské náměstí, kde jsem několik let pracoval v redakci časopisu *Fantastická fakta* v nakladatelství Ivo Železný. Sídliła v budově Melantrichu a shodou okolností jsem seděl nedaleko onoho slavného balkonu, který zasáhl do moderních českých dějin v listopadu 1989. Prožil jsem pražské záplavy v roce 2002, zažil mnohé dobré i zlé.

Ve *Fantastických faktech* jsme psali o všech možných záhadách a já jsem postupně pronikal i do těch pražských. Přišla nabídka a já napsal svou vůbec první knihu *Záhady staré Prahy*. Asi se líbila, protože se prodávala bez přestávky neuvěřitelných 17 let. K pražské tematice jsem se ještě jednou vrátil ve volném pokračování, které jsem nazval *Tajemství staré Prahy*. To už tak úspěšné nebylo a já si bez jakékoli hořkosti řekl, že jsem svůj životní příspěvek k pražským tajemnostem nadobro vyčerpal.

Léta plynula, já z Prahy odešel a zase se do ní vrátil. Pracoval jsem v Národním muzeu a mé poznání o Praze se opět prohloubilo. Napsal jsem řadu dalších knih, dělal devatero řemesel. Prahu jsem znovu opustil, snad už nadobro. Kdoví.

A potom přišel nakladatel Petr Tychtl s nabídkou, abychom *Prahu* vydali znovu. Moc se mi nechtělo. Přece jenom to byla má prvotina, stará bezmála 17 let. Některé věci bych napsal jinak, jiné možná vůbec. Navrhl jsem, že případnou redakci přepracuji a spojím obě pokračování do jedné velké knihy. Dohodli jsme se.

A myslím, že jsem dobře udělal. Věci, které byly podle mě zbytečné, jsem z aktuálního vydání vypustil a přidal celou řadu nových. Během té uplynulé

řádky let se objevilo ohromné množství zajímavých informací, které v této knize nesměly chybět.

Nikdy jsem se nepovažoval za troufalého. Ale v člověku musí být trocha drzosti, aby napsal další knihu o Praze, když jsou jich tisíce. Ale na druhou stranu – v těch stozích popsaného papíru najdete často velké nic, a nebo jednu kratičkou větičku, která vás přivede na stopu něčeho velmi zajímavého.

Navíc každého autora Praha zajímá z jiného úhlu. Nabízím vám možnost podívat se na ni z toho mého. I když se v titulu knihy píše o záhadách a tajemstvích, rozumnější povahy ani mudrlanti se nemusí bát. Ne, že by na těchto stránkách nebylo dost a dost tajuplností, ale setkáte se spíše se zajímavými příběhy než s uměle vytvořenými záhadami.

Při psaní knihy o pražských záhadách jsem narazil na několik skutečných linií, které se vinou pražskými dějinami a které nelze přehlédnout. Pokusil jsem se knihu chronologicky uspořádat a vytvořit tak jakési skutečné „utažené dějiny Prahy“. Podařilo se mi to však jen rámcově. Kniha není jen o historii Prahy, ale i o jejím místopisu. Je historií míst, která si můžete projít, prohlédnout a doslova si je osahat. Alespoň z větší části. A dějiny místa či konkrétního objektu procházejí jaksí napříč časem.

Erich von Däniken při jakési příležitosti prohlásil, že v Čechách žádné záhady nemáme. Myslím si pravý opak. Zkuste se spolu se mnou projít ulicemi a uličkami staré Prahy. Tajemství na nás dýchne z každého domu, z každé dlažební kostky. Praha je přímo nabita prastarou magií. Je ale pravdou, že svá tajemství neodhalí všechna najednou a každému. Je potřeba dýchat pražskou atmosféru a nechat Prahu prostoupit sebou samým. Instantní návštěvníci Prahy, kteří skrz ni profrčí během několika hodin, jsou o mnohé ochuzeni.

Na závěr bych chtěl slíbit, že už o Praze psát nebudu. Chtěl bych, ale některé sliby se dávat nemají.

Za pomoc s přípravou této knihy děkuji poutníkovi po pražských památkách a svému spolupacientovi z lázní Petru Hlohovskému; filmovému mágovi Pavlu Fischerovi (Jerry Fi); nadšenému znalci pražských strašidel i dalších tajemností a majiteli Muzea alchymistů z Jánského vršku Filipovi Janu Zvolskému a kamarádovi Janu Geislerovi, který se mnou neúnavně chodil po Praze s fotoaparátem a fotil vše, na co jsem ukázal.

*Aleš Česal*  
*Františkovy Lázně*  
*jaro 2018 – podzim 2019*

# I. Lýčené stěvíce – Přemyslovci

## Praha mezi mýtem a skutečností

Libušino město • Delfíni na Hradě • Vyprahlý práh • Záhada kopce Žiži • Knížecí stolec • Kde stál bájný pahorek? • Divné jméno – Žiži • České sněmovní pole • Ve stínu Velké Moravy • Pohanství versus křesťanství

## Tajemství katedrálního pokladu

Zbroj svatého knížete • Tajemství korunovačního meče • Němec jako poleno • Némý svědek tragédie • Pro dva není místo! • Nejstarší diadémy • Od čapky ke koruně • Kameny nejsou tím, čím se zdají být • Posvátná relikvie

## Případ nechtěné světice

Král Zlaté buly • Přemyslovy děti • Tajemná Blažena • Spálená mrtvola • Slovo má inkvizice • Sekta vilemitů • Papežka Maifreda • Pitvorné obřady • Hanebnice, nebo světice?

## Dějiny psané místem

## S rudým křížem na prsou

Templář z Liliové ulice • Templáři v Praze • Templářská okna v Naardenu



## Praha mezi mýtem a skutečností

**Libušino město • Delfíni na Hradě • Vyprahlý práh • Záhada kopce Žiži • Knížecí stolec • Kde stál bájný pahorek? • Divné jméno – Žiži • České sněmovní pole • Ve stínu Velké Moravy • Pohanství versus křesťanství**

Na počátku bylo slovo a to slovo znělo *práh*. Překročíme onen práh a vydejme se do ulic a uliček starobylé Prahy. Do Prahy, jejíž počátek tušíme ve starobylých vyprávěních a v legendách, které i přes svůj poetický závoj skrývají zrnko pravdy.

### Libušino město

Máme-li se vydat na procházku po tajemné Praze, měli bychom vyjít z místa, kde to všechno začalo, alespoň podle nejstarších českých pověstí. Už sám původ jména Praha je prastarý.

Nejznámější výklad slova Praha souvisí s bájnou kněžnou Libuší. Jak víme z legend, Libuše byla jednou ze tří dcer moudrého Kroka, s nímž se všichni radili. Nejstarší dcera se jmenovala Kazi, vyznala se v bylinách a v jejich vlastnostech. Když zemřela, pochovali ji nedaleko hradu Kazína pod vysokou mohylou. Prostřední dcera se jmenovala Tetka (nebo Teta) a vystavěla hrad Tetín. Učila lid, aby se klaněl bohyním v lesích. Nejmladší a nejmoudřejší byla Libuše, kterou si Češi nakonec zvolili za kněžnu. Nejstarší čeští kronikáři a dějepisci o existenci kněžny Libuše pranic nepochybovali. Podle Bohuslava Balbína, barokního učenice, seděla na nízkém trůně s hlavou ozdobenou jako vládkyně, *šije se však jen málo zdvihala nad okraj trůnu*. Kromě této podrobnosti přichází i s další zajímavou informací, neboť se od něj dozvídáme, že Libuše jako první u nás nechala razit zlaté mince:

*Na jedné straně byl obraz svítícího slunce, na druhé straně zářila podoba Libušina. Snadno pochopíš, že podle mudrců má tento kov svou vznešenost a původ od slunce.*

S tím souvisí i jeho tvrzení, že Libuše byla ve styku s nečistými silami a podle pohybů zlaté žáby, kterou neustále držela v ruce, označila Čechům místa, kde ležela ložiska zlata a stříbra.

Pověsti z českého dávnověku zaujaly Jana Erazima Vocela (1802–1871). Český buditel, dramatik ale zejména zakladatel české archeologie se věnoval i vlastenecké poezii. O tom svědčí sbírka básní *Přemyslovci* z roku 1838, která vyšla hned v několika vydáních. Podívejme se, jak poeticky viděl pohan-

skou dobu i kněžnu Libuši první jednatel Sboru archeologického a zakladatel časopisu *Památky archeologické a místopisné*. Ó, jak je tohle vidění vzdálené od dnešní suché archeologické vědy, v níž je místo pouze na data a fakta, chtěl bych zvolat! Nejprve dramatické líčení Perunovy svatyně na Petříně:

*Na Petříně na posvátném vrchu,  
Před svatyní Peruna mocného,  
Stojí řadou děvy lepotvárné,  
Hvězdy jasné dvora panenského...*

*Aj! tu zdvihne opona se chrámu,  
Otvorem se záře ven vylívá...*

*V kobce socha jeví se Peruna,  
Vyvýšená nade koulí zlatou,  
V pravé ruce nesouc klíny blesku,  
V levici korouhev svatosvatou.  
Na skráních se koruna mu jiskří,  
Purpur královský mu zdobí šíje,  
Na obličej přísný, svatohrozný  
Plamen obětnice blesky lije...*

A již tu máme Libuši. Podoba s delfskou Pýthií, kněžkou slunečního boha Apollóna, je více než zřejmá:

*Před oltářem na třínožce zlaté  
Sedí kněžna v rouchu bělouskvoucím,  
Větev líští v pravici bělounké,  
Nadšena jsouc duchem věštby vroucím.  
Jak se dmou jí ňadra labuťová,  
Oči jiskří, tváře se jí rdějí!  
Rtoma růžovýmá duch pohrává,  
Z úst se slova svaté věštby chvějí:*

A následuje samotná slavná Libušina věštba:  
*Jak náhle se změnilo Petřínské okolí!*

*Hle! četné roje lidstva se hemží v údolí!  
Aj! sloupy se a štíty k obloze vypnuly  
A paláce a chrámy se tam rozeknuly!  
Ejhle! Tři města s břehu do řeky zírají  
A vlny měst obrazy pokorně líbají.  
Co koruny se skvoucí, co skrance velebné  
Dvě hradů na dvou skalách se do oblohy pne!  
Ó, krásná perlo Čechů, ó, kníně vznešená,  
Bud' slavně požehnána, má dcero milená!*

Jan Erazim Vocel se ve své literární tvorbě inspiroval nejrůznějšími zdroji a nevynechal ani *Kroniku českou* Václava Hájka z Libočan. Ten však Libuši posadil na dřevěnou stoličku a její vidění zaznamenával na březovou kůru slovanskými literami jejího písaře Žáka. Březové svitky pak uschovala služebnice Vlastimila.

Hájek z Libočan se svému líčení snažil dodat věrohodnost nejrůznějšími podrobnostmi (jména Libušiných služebníků, dřevěná stolice atd.). To pomíňme. Zaujalo mě něco docela jiného. Libušiny věštby jsou zaznamenány na březovou kůru. Okamžitě mi naskočila souvislost s *Novgorodskými letopisy*. V Novgorodě i v dalších městech na severu Ruska archeologové zhruba půl století nacházejí nápisy na březové kůře. Jsou psané starorusky nebo tzv. novgorodským dialektem, který má hodně blízko k ugrofinským jazykům. Prvních 10 nápisů objevila archeologická expedice Artemije Vladimiroviče Arcichovského v létě roku 1951. Unikátní nálezy se uchovaly díky konzervačním vlastnostem tamní půdy nasycené organickými látkami. Kromě předmětů ze dřeva a kůže vlhká zemina vydala i kusy březové kůry s vyrytými nápisy. Od onoho roku 1951 až do dnešních dnů se podařilo objevit více než 1000 podobných nápisů. Neobsahují sice věštby, ale běžné zápisy denního a praktického života.

A podobné nálezy byly učiněny v nejrůznějších končinách světa. Ty novgorodské pocházejí z 9.–15. století, ale je možné, že existují i starší. Nápisy jsou vyryté kostěnými nebo kovovými pisátkami na vnitřní straně březové kůry. Až k napsání těch nejmladších byl použit inkoust. Je docela možné, ba dokonce pravděpodobné, že březová kůra byla k těmto účelům používána i v našich zeměpisných šířkách, kde se však kvůli odlišným přírodním podmínkám choulostivý materiál nedochoval. Pomíneme-li historicky spornou

existenci Libuše, je otázkou, kde Hájek z Libočan přišel k informaci o zaznamenávání na březovou kůru. Měl snad nějakou k dispozici? Viděl ji a přisoudil starobylym nápisům, které mohly být dost dobře účetními záznamy nebo něčím podobným, obsah Libušiných vidění? Nebo snad věděl o této metodě z antických pramenů? Březové svitky používali totiž i staří Římané. Těžko říci, ale v každém případě se v Hájkově kronice, oficiální historiografii tolik odmítané, občas objeví detail, nad kterým je dobré se zastavit a trochu se zamyslet.

V legendách o Libuši se zachovalo vysvětlení, jak vzniklo jméno Praha. Traduje se, že kněžna upadala do extatických stavů, v nichž dokázala věštit. Křesťanský kněz Kosmas hovoří dokonce o ďábelském duchu, který Libuši v těchto chvílích posedl. Znamější pojetí věštby nacházíme u Aloise Jiráska (koneckonců i on vychází z Hájka):

*Město vidím veliké, jehož sláva hvězd se bude dotýkat.  
Tam v lese je místo, třicet honů odtud vzdálí,  
Vltava řeka je obíhá.  
To na půlnoc ohrazuje potok Brusnice hlubokým ouvalem,  
na polední pak straně skalnatá hora vedle lesa Strahova.  
Tam když přijdete, najdete člověka uprostřed lesa,  
an tesá práh domu.  
I nazvete hrad, jež vystavíte, Prahou.  
A jakož knížata,  
vojvodové proti prahu sklánějí hlavu,  
tak budou se klaněti i proti městu mému.  
Budeť mu čest a chvála a bude slovutno světu.*

Libušino poselstvo za řekou na vrchu ve starém lese skutečně objevilo muže, který otesával práh, a právě tam byl založen hrad Praha. Poměrně přesně vyznačený okrsek (Brusnice, Strahov, Vltava) ukazuje na lokalitu Pražského hradu. Dodejme, že tato poetická úprava, stejně jako většina údajů o nejstarších českých pověstech, pochází z díla kronikáře Kosmy. Stejně je tomu i v *Historických pověstech lidu českého* od Augusta Sedláčka:

*Vzdálí, co by den za dnem došel, je místo v lese, které na půlnoc odděleno je  
od hory ještě vyšší, a to místo jako opyš úží a snižuje se k veliké řece.*

## Delfíni na Hradě

Opyš, záhadně znějící slovo, znamená sklánějící se výběžek návrší (zní to hrozně, ale tak to stojí ve slovníku jazyka českého). Přeneseně to může být ocas či ocasní ploutev. Kosmas takhle popisuje vrch, na němž se dnes rozkládá Pražský hrad:

*Hora toho místa se zkrucuje na způsob delfína, mořského vepře, směrem k řečené řece.*

Prastarý pojem *opyš* je dodnes zachován v názvu ulice Na Opyši.

Delfíní vrch dostal svému jménu i při archeologickém průzkumu údajné románské studny u Bílé věže, v níž našli arabský skleněný pohár ozdobený zlatými delfíny...

Z pohledu duchovních nauk je delfín významným symbolem. V křesťanství je Kristem přenášejícím duše přes vody smrti. Je tedy symbolem vzkříšení. Je i atributem řeckého slunečního boha Apollóna. Kromě toho odváží duše zemřelých na ostrovy blažených. Delfín je tedy jakýmsi prostředníkem mezi naším světem a jinými světy. Je-li tedy Praha skutečným prahem mezi dvěma světy, pak delfíní symbolika v souvislosti s pahorkem, na němž stojí Hrad, nabývá zcela zásadního významu.

I podle legendisty Kristiána založili Prahu z popudu věštkyně, jejímž manželem se stal bájný Přemysl.

K Libuši a k otesanému prahu nás odkazuje také stará, dnes už neznámá pověst. Ještě koncem 19. století se tvrdilo, že první, dřevěný dům, k němuž onen člověk v lese přitesával práh a který našlo Libušino poselstvo, stával tam, kde je dnes restaurace U Pavlánů na Malé Straně.

V padesátých letech 19. století se vedle širokého průjezdu tehdejšího zájezdního hostince nacházel přímý vstup do pivnice. K němu vedly dva nebo tři schody. Ten nejvyšší byl dovedně vytesaný z tvrdého červeného mramoru. Třetí spočíval na místě původního dřevěného prahu Libušina. Vždy o sv. Václavu vodili venkovští otcové své syny, hlavně studentíky, kterým se Praha měla stát na nějaký čas matkou, k tomuto „prahu“ jako k první zastávce ve městě. Každý synek musel tento kámen, který byl považovaný za nejposvátnější místo v Praze, políbit. Dnes už v těchto místech nenajdete práh ani dřevěný, ani mramorový.

## Vyprahlý práh

Významem slova Praha se zabýval i František Palacký, jenž ho také interpretoval jako tvar odvozený ze starého slova *prag*. To označovalo nejen práh, nýbrž

i terénní nerovnosti, které se vyskytují např. v říčních korytech. Starý slovanský výraz pro říční prahy byl *porogoi*. Také by toto pojmenování mohlo souviset se stupňovitým terénem, tedy s místem, jež přesně odpovídá pražským vrchům.

Zatím nejnovější výklad odvozuje jméno Praha od hradu postaveného na vyprahlém, vypraženém místě a odkazuje k pohanské minulosti tohoto prostoru.

Zajímavou asociaci uvádí Jan Filip Zvolský ve své knize *Tajemství pražských půlnocí*. Podle něj slovo *pra*, označující v češtině cosi dávného, je spojeno s řeckým slovem *Gea* (Země). PraGa či PraHa je tak městem Země – velké bohyň matky, kterou naši předkové uctívali a jejíž kněžkou byla pravděpodobně i kněžna Libuše, k níž se tak vracíme jako k nejtradičnější zakladatelce Prahy.

K tomu dodávám, že řecké slovo pro delfína je *delphis*, zatímco pro dělohu, ženské luno – *delphys*. Když už se zabýváme výklady názvu české metropole, měli bychom se zastavit u nejstarších dochovaných písemných pramenů, v nichž jsou zmínky o Praze. Ty pocházejí z 10. století. První nalézáme u saského kronikáře Widikunda, mnicha vestfálského Kláštera Corvey, který sepsal třísvazkovou knihu o saských dějinách *Rerum gestarum Saxinicum libri tres*. V ní čteme, že v roce 929 podnikl německý král Jindřich I. výpravu proti Čechům a přitáhl k jejich hradu Praha. Jako druhý se o Praze zmiňuje Flodoar z Remeše, jenž ve svých *Annales* píše:

*Král Otto oblehl jakési město wanedské jménem Proada.*

Tento zápis je přiřazen k roku 950.

Asi nejpopulárnější je záznam z cesty arabského kupce, diplomata nebo geografa Ibráhíma ibn Jákúba, jenž byl členem arabského poselstva do střední Evropy. Prahu v letech 965–966 navštívil osobně, a tak jako jediný podává autentické svědectví:

*Město Frága je vystavěno z kamene a vápna a je největším městem co do obchodu. Přicházejí sem z města Krakova Rusové a Slované se zbožím. A z krajín Turků muslimové rovněž se zbožím a obchodními mincemi. Ti vyvážejí od nich otroky, cín a různé kožešiny. Jejich země je nejlepší na severu a nejméně zásobenější v potravinách. Prodává se tam za jeden kírát tolik pšenice, kolik vystačí jezdcí na 40 dní, a dále je za tento kírát 10 slepic...*

Je potěšitelné, že Praha měla už v raném středověku tak dobrou pověst. Někoho možná zarazí zmínka o prodeji otroků, ale to byla dobová realita a městu, stejně jako vznikajícímu českému státu, šly z tohoto obchodu neza-



nedbatelné příjmy. Vždyť i Slavníkovec Vojtěch horlil proti takovému nekřesťanskému jednání, zvláště když se pražští obchodníci vůbec nerozpakovali prodávat své křesťanské souvěrce.

V roce 1960 byla objevena ještě podrobnější verze Ibráhíмова textu, která vzhled Prahy zpřesňuje:

*Brágha(t). To je město, jež sousedí s územím Turků (tj. Maďarů); je vystavěno na řece, která je tam, z kamene a vápna. Je menší, než jsou města, a větší, než jsou vesnice. V něm jest trh se vším zbožím k cestování i usedlejšímu životu. V jeho vyšší části je velká opevněná tvrz a v ní jest pramen vody tekoucí po povrchu a jeho voda prosakuje rovinaté části jejího údolí.*

Jméno Praha máme tedy v různých variantách věrohodně doložené z 10. století. Ibráhíмова zpráva o Fráze nás odkazuje ještě k jednomu výrazu, a to ke keltskému *braga* (pevnost). Možností je celá řada, stačí si vybrat tu správnou anebo tu, která se vám líbí nejvíce.

## **Záhada kopce Žiži**

Pověst o Libušině založení Prahy nás uvádí do časů, kdy se historie Čech i Prahy teprve utvářela, tedy do časů před příchodem křesťanství. Někteří autoři se dokonce snaží udělat z kněžny Libuše keltskou druidku. Tyto názory však patří do stejného šuplíku jako nápad, že Libuše nebyla Libuší, nýbrž Lubošem. Pak by se chudák Přemysl Oráč ocitl rázem v jiném světle...

Podle věrohodných indicií se dá soudit, že místo, kde dnes stojí Pražský hrad, mělo kultovní význam už za našich pohanských předků. Těmi indiciemi nemyslím pouze archeologické nálezy z doby předslovanské.

Jednou z velmi diskutovaných archeologických záhad se stala poloha vyvýšeniny zvané Žiži (opět slovo jakoby z jiného světa, podobně jako opyš). Podle všeho šlo o nejvýznamnější místo pražského hradiště.

Poprvé se zvláštní jméno kopce Žiži vyskytuje u Kosmy v zápisu k roku 1044. Tehdy český přemyslovský stát prožíval období úpadku a české země včetně ústředního sídla – Pražského hradu – obsadila polská vojska Boleslava Chrabrého. Nepřátelské záplavě se postavil na odpor kníže Oldřich a na pomoc mu přispěchal i německý císař Jindřich, který nerad viděl vzrůstající se slovanskou velmoc na východě Evropy a politická krize v českých zemích jeho císařským záměrům pochopitelně vyhovovala. Jelikož je to jediný historický záznam o pahorku Žiži, je vhodné jej citovat:

*Roku od narození Páně 1002 (Kosmas uvádí chybný letopočet) stalo se toto... Kníže Oldřich... vrátil se do vlasti, vešel do pevného hradu Dřevíče a poslal odtud jednoho věrného bojovníka s úkolem, aby vnikna do hradu pražského v noci zvukem trouby postrašil nic netušícího nepřítele. Věrný služebník ihned rozkaz vykonal, vystoupiv v noci uprostřed Hradu na vyvýšené místo, jež slove Žiži, zatroubil a mocným hlasem několikrát volal: „Utíkají, utíkají Poláci v hanebném zmatku, přepadněte je, přepadněte je, Čechové, zbraň prudce.“ Na ten hlas přepadl na Poláky strach a leknutí, což se stalo z podivného božského dopuštění a s přízní svatého Václava. Rozprchnou se všichni, jeden zapomenuv na sebe i na zbraň neoděn vskočí na koně a bez oděni prchá, jak usnul i bez kalhot pospíchá na útěk. A někteří utíkající spadnou z mostu, jenž byl přetržen na úklady nepřátelům, jiní přečetní na útěku po příkré cestě, kde se obecně říká Na opyši hradu, v úzké brance pro těsnost východu byli umačkáni a sám kníže Měšek jen stěží a s několika muži vyvázl... Ráno potom kníže Oldřich vstoupil do Hradu pražského.*

Nebudeme se zabývat líčením velkého vítězství nad Poláky jako pány Pražského hradu, jež Kosmas pikantně dochutil. V dané chvíli je pro nás důležitá zmínka o troubení z kopce Žiži. Jak jsem zmínil, Kosmas je jediný, který tuto podrobnost uvádí. Neobjevuje se ani v dřívějších, ani v pozdějších pramenech. Archeolog Ivan Borkovský, který se dlouhodobě zabýval jeho lokalizací, dospěl k názoru, že se kronikář o kopci Žiži dozvěděl od pamětníků. V době Kosmově již pahorek neexistoval anebo se z paměti vytratily jeho zvláštní význam a funkce.

## **Knížecí stolec**

Podle některých badatelů stál na pahorku Žiži knížecí stolec. Kamenný „trůn“ představoval symbol vladařské moci, známe jej od Keltů i Germánů. Šlo také o posvátné centrum, které v každém případě souvisí s předkřesťanskými (pohanskými) rituály a možná i s vírou v moc velkých kamenů – megalitů. Pražský kaplan Vincencius se ve své zprávě z 12. století zmiňuje např. o kameni stojícím uprostřed Hradu, za nějž v boji položilo život mnoho bojovníků. Tento zápis objevíme v *Letopise Vincenciově* k roku 1142:

*Kníže pak Vladislav opevnil již zmíněný Hrad a zanechav v něm bratra svého s paní Gertrudou, manželkou svou, již v příčině té nejvíce důvěřoval, jakož i s některými udatnějšími rytíři k obraně Hradu a knížecího trůnu, jakéhosi tu kusu*

*kamene, který i nyní uprostřed Hradu stojí a za nějž nejen nyní, ale již v dávných dobách tisícové vojnů v boji bylo padlo...*

Borkovský nesouhlasí s názorem, že by se měl stolec nacházet na pahorku Žiži, považuje obě lokality za zcela odlišné. Jediné, co má Vincenciova a Kosmova zpráva společného, je postřeh, že tyto objekty stojí *in media urbe* (uprostřed hradu).

Polohu knížecího stolce však můžeme docela přesně určit na základě Kosmovy zprávy o nastolení knížete Břetislava I. (roku 1034). Stolec stál na západ od kostela sv. Jiří, na sever od knížecího paláce a na východ od tehdejší rotundy sv. Víta. Dnes je na tomto místě presbyterium svatovítské katedrály. A prochází tudy významná slunovratová přímka, která spojuje lokalitu knížecího stolce s dávnými slunečnímu kultu, jichž potom obratně využilo křesťanství. Mnozí badatelé ostatně spojují kult sv. Víta s pohanským bohem Svantovítem. Nevede je k tomu pouhá zvuková podobnost jmen, nýbrž i světcovy atributy. Jedním z nich je totiž kohout, pták přivolávající den a plašící noc. Zvíře, jehož kokrhání nahrazuje ranní zvonění a které v době, kdy utichnou zvony, střeží kostelní věž. Zároveň je kohout symbolem jakéhosi pohanského boha, snad právě Svantovíta.

Knížecí stolec ztrácí svou původní funkci patrně ve chvíli, kdy je Přemyslům přirknut dědičný královský titul (jde o nejznámější datum české historie – udělení Zlaté buly sicilské v roce 1212). Po této události již nebylo zapotřebí nastolovat vládce podle dávného slovanského obyčeje.

Nastolovací rituál máme zaznamenán např. na dvoře korutanských knížat. Probíhal pod tamním hradem nedaleko kostela Panny Marie zvaného *Gospa Sveta*. Stojí za zmínku, že tento kostel byl důsledkem misie sv. Bonifáce a že patřil k prvním kostelům v slovanskojazyčné oblasti. Založil jej roku 752 kníže Chotimír.

Tento rituál se udržel až do roku 1414, kdy Korutany ovládli Habsburkové, a po celou dobu byl prováděn ve slovanském jazyce. Knížecí stolec stál na pozemku v sousedství kostela. Nový kníže, oděný jako sedlák, vedl klisnu a vola až ke kamennému stolci, na němž seděl jiný svobodný sedlák. Než knížeti uvolnil stolec, přijal od něj tento muž slib, že bude vládnout spravedlivě. Na rozdíl od toho pražského můžete kamenný stolec v Korutanech spatřit dodnes. Vzadu má širokou kamennou desku, po stranách další dvě jako opěradla a uprostřed je kamenné sedadlo, k němuž se vystu-

puje po dvou stupních. Je pravděpodobné, že pražský stolec vypadal stejně. Korutanský nastolovací rituál zřetelně připomíná i jinou událost českých dějin. Jasná symbolika agrárních kultů – kníže oblečený jako sedlák, pole, klisna, vůl – zahrnuje atributy, které odkazují k prvnímu bájeslovnému knížeti Přemyslovi. V pověsti o tom, jak byl povolán od železného stolu ke stolu kamennému, objevíme tuto pradávnu symboliku. A to nemluvím o vyorání poslední brázdy a zaražení otky do země. Jenže to už bychom se příliš vzdálili z Pražského hradu.

Báživý kronikář Václav Hájek z Libočan umísťuje kamenný stolec vévodů českých úplně jinač. Podle něj stál u pramene zvaného Jezerka na rovině před Vyšehradem. Také zde se prý konaly sněmy a lid přísahal věrnost panovníkovi. Jako první na kamenný stolec usedla samozřejmě Libuše a po ní její choť Přemysl, jehož Češi uznali za svého vládce. Přemysl zaujal své místo na kamenném stolci v knížecí čepici, lýčených střevících a s koženou brašnou jako odznakem svého selského rodu. Každý, kdo vládl po Přemyslovi, musel přijmout čepici, brašnu i střevíce, aby nezapomněl, odkud vzešel. I když informace od nevěrohodného Hájka musíme brát s odstupem, i on napsal, že po potvrzení dědičnosti královského titulu kamenný stolec zmizel neznámo kam.

*Nevíme přesně, který z českých knížat jako poslední zažil nástupní ceremoniál, při němž uchazeč vstupoval na kamenný stolec Pražského hradu. Byl to Přemysl za svého prvního nebo druhého povznesení, kníže-biskup Jindřich, nebo rezignující Vladislav? Poslední volba tradičním způsobem proběhla v roce 1216, když král Přemysl nechal zvolit syna Václava, ten však již stěží na kamenný stolec symbolicky usedl. Konec 12. století znamenal přerušování dávné zvyklosti a další vývoj znal už jen královské korunovace, byť se časový rozdíl mezi nástupem a korunovací stále prodlužoval. (Josef Žemlička)*

## **Kde stál bájný pahorek?**

Jak už víme, Ivan Borkovský neztotožňuje lokalitu knížecího stolce s pahorkem Žiži. K tomuto závěru dochází na základě zevrubného prostudování Kosmovy zprávy o statečném družiníkovi, jehož zatroubení zaslalo Poláky na útěk.

Družiník přišel potají v noci na Hrad ze západní strany a způsobil poplach z kopce Žiži. Odtud přehlédl celou část Hradu, kterou měli Poláci v držení, byl tam dobře krytý a také měl volnou ústupovou cestu na západ pro případ nezdaru.

*Od jihu se dostat na Hrad nemohl, to byla oklika a zdaru podniku stály v cestě terénní obtíže. I ze severní strany to bylo pro potok Brusnici a Jelení příkop nesnadné a obtížné. Přišel tedy ze strany, kde stál hlavní český voj pod vedením knížete Oldřicha.*

Další důkazy potvrzující tuto teorii přinesli archeologové. Při průzkumu západní části III. nádvoří Pražského hradu našli vyvýšeninu tvořenou vrstvami břidlice. O kultovním významu tohoto místa svědčí i objev nejstaršího hradního hřbitova. Hroby, někdy uložené až ve čtyřech vrstvách nad sebou, vykazují známky provedení starých, předkřesťanských rituálů. Jde o lokalitu, kde se pohřbívalo dávno před vznikem pražského hradiště. Na nejvyšším místě tohoto kopcovitého útvaru pak vyrostl biskupský palác. Dokonce i sám fakt, že se palác spolu s kaplí sv. Mořice tyčil na místě pohanské svatyně, potvrzuje původní domněnku Ivana Borkovského. Křesťanští misionáři přicházející mezi pohany rádi využívali zavedená místa kultů a upravovali je pro znamení kříže. Tato vyvýšenina byla mnohem rozsáhlejší a pokračovala přes příčný trakt na II. nádvoří směrem, kde dnes stojí kaple sv. Kříže. Odtud se dále svažovala k dnešnímu Hradčanskému náměstí. Z II. nádvoří pahorek Žiži pokračoval směrem k Matyášově bráně. Tam archeologický průzkum objevil dokonce cestu dlážděnou oblázky! Vyvýšenina byla patrná až do přestavby za vlády Marie Terezie, kdy byla odstraněna. Z proporcí Matyášovy brány vyplývá, že původně stála výš.

Současní archeologové však výskyt skalní vyvýšeniny zpochybňují a snaží se dokázat existenci uměle vytvořeného návrší s průkazným posvátným významem.

Z toho všeho vyplývá, že pahorek Žiži byl jakýmsi kopcem na kopci, vrškem uprostřed hradiště, a jeho nejvyšší bod se nacházel v místě biskupského paláce. Šlo o posvátné místo. Jak se vzápětí dozvíte, do sakrální oblasti odkazuje také jeho název Žiži.

S nejstaršími dějinami Pražského hradu je spojena ještě jedna zajímavá skutečnost, která souvisí s kamenným knížecím stolcem. I když Hájek umisťuje sídlo prvních vládců mylně na Vyšehrad, má pravdu v tom, že se před kamenným stolcem konaly posvátné sněmy.

## **Divné jméno – Žiži**

Výraz žiži připomíná něco spojeného s ohněm. Dnes jeho ozvěnu nejspíše rozpoznáme ve slově *zhavý*. Bylo to místo, kde plál oheň. Asi se zde pálily obětiny

nebo přímo mrtvá těla. Ve Svarožičově chrámu v Retře podle tradice hořel věčný oheň. Navíc tam chovali bílého koně, z jehož chůze a způsobu překračování zkřížených břevn bylo možné věštit. Slovo *žiži* se u východních Slovanů zachovalo do dnešních dob a znamená ohníček. I na Slovensku je znám výraz *žiža* (ohník). V lašském nářečí *žyga* znamená žhavé uhlíky. Podobný základ zachytíme i v názvech některých českých obcí: Žižice, Žižín apod.

Asociace spjaté s pohanským ohněm nás pomalu, ale jistě dovádí k dalšímu možnému výkladu názvu našeho hlavního města. Slované, kteří se dostali na území Prahy, se zabývali zemědělstvím, o čemž svědčí i nálezy tzv. pražnic. Pražnice byly mělké hliněné nádoby čtvercového nebo obdélníkového tvaru, na nichž se sušilo či pražilo obilí. Pražení obětního, nedozrálého obilí je rituál známý ve většině Evropy. Odkazy na něj nalezneme i v *Bibli*. Z nedozrálých zrn pražených na posvátném ohni se stávala pražma a místu, kde rituál pražení probíhal, se říkalo *praga!* Podobně vzniklo i slovo Riga, název hlavního lotyšského města. Riga (s malým *r*) je totiž pec na pražení nebo sušení obilí.

Vyvýšenina Žiži, na níž se nalézala *praga*, tak mohla být docela dobře kultovním místem celého kraje a sídlem velekněze či velekněžky, která se možná jmenovala Libuše a pro svého milého poslala posvátného bílého koně...

A ještě něco se v Praze pražilo a obilí to zrovna nebylo. Železná ruda. Pražení některých druhů železných rud usnadňuje jejich tavbu. Tento způsob znali Keltové, Germáni i Slované. V okolí Prahy se vyskytuje několik ložisek limonitu, a je tedy docela možné, že název naší metropole souvisí i s pražením železné rudy.

## **České sněmovní pole**

Nejstarší dějiny Prahy, a tedy i Pražského hradu, jsou plné historických otázek. O pahorku Žiži a o lokalizaci kamenného stolce jsme se už zmínili. Další významná otázka, která zároveň propojuje obě předešlá témata, se týká sněmovního pole. Tato lokalita totiž úzce souvisí s nejstaršími českými dějinami.

Kníže Bořivoj (852–889) měl své sídlo na Levém Hradci. Vládl pod silným tlakem velkomoravského knížete Svatopluka, který chtěl mít vliv na situaci v české kotlině. Proto přiměl Bořivoje, aby přijal křesťanství a učinil z toho jeden z mocenských nástrojů, který by mu pomohl rozrušit společenské soukolí archaického kmenového zřízení. A v souladu s devízou „jeden pán na nebi a jeden na zemi“ by tím skončily rovnostářské poměry. Bořivoj někdy po roce 882 přijíždí ze „školení“, kterého se mu na Velké Moravě dostalo



od biskupa Metoděje. Vrací se již jako křesťan, navíc s sebou přiváží kněze Kaicha, a na Levém Hradci zakládá první křesťanský kostel v Čechách – rotundu sv. Klimenta. Zároveň začíná zavádět křesťanství u ostatních kmenových vojvodů, s nimiž si byl do té doby roven. Bourání starých mravů se však mnohým vůdcům nelíbilo a brzy vypuklo povstání proti Bořivojovi, před nímž kníže uprchl zpět na Velkou Moravu. Během Bořivojova exilu mezi sebou zneprátené strany válčily a díky lsti z bojů vyšli vítězně Bořivojovi příznivci, neboť kníže byl povolán zpět. Legendista Kristián píše o místě, kde se měly oba znesvářené tábory sejít a rokovat o Bořivojovi. Podle všeho bylo toto sněmovní pole posvátné a každý sněmovník se měl dostavit neozbrojen. Této podmínky Bořivojovi příznivci využili, tajně si donesli na sněmovní pole zbraně a použili je. Vítězný kníže se tedy vrací, obsazuje toto posvátné místo a staví na něm kostel Panny Marie. Existuje předpoklad, že tato lokalita, zřejmě kultovní místo, se nalézala v areálu nynějšího Pražského hradu.

Když zde Bořivoj vystavěl kostel Panny Marie, úplně tím potlačil pohanický charakter místa a celé sněmovní pole ohradil. Stal se tak vlastníkem nejdůležitějšího místa v zemi, a tudíž suverénem celého kraje...

Archeologové dnes spekulují, zda se toto sněmovní pole mohlo nacházet v areálu Pražského hradu a nějak souviset s pahorkem Žiži. Druhá možná lokalita je v prostoru současného Hradčanského náměstí. Pahorek Žiži, kamenný stolec a sněmovní pole spojuje dohromady i jiná teorie, podle níž slovo *žiži* neznamená nic žhavého, nýbrž je odvozeno ze *sieza*, což je výraz pro stolec ve smyslu místa, na němž byl nastolovací kámen. Tento kámen se na sněmovním poli nacházet mohl, ale důkaz chybí.

Úsvit českých dějin provází ještě celá řada dalších bílých míst, na jejichž zaplnění si budeme muset počkat. Ať se však podíváme na vznik Prahy a Pražského hradu z jakéhokoli úhlu, musíme připustit, že zde bylo dávné kultovní místo, úzce svázané s vládou nad tímto prostorem, a není směrodatné, kdy a jak se badatelé nakonec shodnou na poloze Žiži, kamenného stolce a sněmovního pole...

## **Ve stínu Velké Moravy**

Období Velké Moravy patří bezesporu k části dějin, k níž se bez výhrad hlásí jak Češi, tak i Slováci. Velká Morava hrála a hraje významnou úlohu v archeologii, kulturní historii a koneckonců i národní ideologii. Jde o první společný státní útvar na českém a slovenském území. Moravané poprvé vystupují v písemných pramenech v roce 822. Toho roku je spolu se zástupci ostatních uznávaných

slovanských národů přijal císař Ludvík Pobožný na sněmu ve Frankfurtu. To, že se zmínky o Moravanech nevyskytují ve starších písemných pramenech, ovšem neznamená, že by před zmíněným rokem 822 neexistovali. Nás však bude spíše zajímat vztah Velké Moravy k Bořivojovým Čechám. Při hlubším pohledu najdeme ve vztazích mezi Velkou Moravou a Čechami řadu zajímavých historických momentů. Od skutečnosti, že Čechy byly po nějakou dobu pod přímou Svatoplukovou vládou, až po zajímavost, že velkomoravský dvůr diktoval českým elitám módu a že se české princezny vdávaly na Moravu.

A ještě v roce 847 se Češi objevují po boku moravských posílů na mírových jednáních ve Forchheimu. Poté z historických zpráv mizí. Zdá se tedy, že se Čechy dostávají pod nadvládu Velké Moravy. Za další doklad této nadvlády je považován i moravský křest českého knížete Bořivoje. Ještě v roce 872 se jméno Bořivoj (Gorivej) vyskytuje v rovnocenném vztahu k jiným českým knížatům, která se účastní boje proti Karlomanovu vojsku. V průběhu dalších let se však Bořivojovo postavení výrazně mění. Je pravděpodobné, že se opíral o úzkou spolupráci s knížetem Svatoplukem, kterou by mohla podporovat i příbuzenská vazba, zmíněná v souvislosti s přepadením svatebního průvodu. V každém případě Bořivoj své postavení výrazně upevnil a v okamžiku svého moravského křtu již vystupuje jako претендент českého trůnu. Svědectví o Bořivojově křtu nám přináší *Kristiánova legenda*:

*Skvěle se květem vynikající krásy a mladistvé síly, navštívil tento jednoho času v nějaké záležitosti své a lidu sobě svěřeného svého vévodu nebo krále Svatopluka na Moravě, a byl od něj laskavě přijat a pozván společně s ostatními na hostinu. (Jaroslav Ludvíkovský, 1978)*

Poté *Kristiánova legenda* uvádí slavnou scénu, kdy Bořivoj, kníže, ale stále pohan, je nucen sedět na hostině ve společnosti pasáků sviní. Metoděj na tento zahanbující fakt poukáže a doporučí českému předákovi křest.

Tato historka o hostině a sezení pohanů na zemi zachycuje praxi běžnou v Panonii, Korutanech a jistě i na Moravě. Šlo o mírnou, leč účinnou formu nátlaku, neboť právě hostiny tvořily kulisu mnoha důležitých jednání.

Bořivojův křest vyvolal ostrou reakci českých pohanských velmožů, ale to už známe z historie o sněmovním poli na Pražském hradě.

Poznamenejme ještě, že po Bořivojově smrti roku 889 (nebo 890) byla velkomoravská nadvláda nad Čechami i legislativně stvrzena králem Arnulfem. Nadvládu Velké Moravy ukončuje až Svatoplukova smrt.

Ke konkrétním důkazům, jimiž můžeme prokázat vliv Velké Moravy na české území, patří i dobové šperky.

Velkomoravské šperky se objevují na významných archeologických lokalitách i v Čechách. Za všechny jmenujme Starou Kouřim, Budeč, Žalov u Levého Hradce, Libici či Pražský hrad. Kromě politických vztahů se tehdejší české elity přizpůsobovaly těm velkomoravským v oblasti módy. Je dosud otevřenou otázkou, do jaké míry se šperky velkomoravského typu na českých hradištích vyráběly a do jaké míry šlo o dovoz. K nejznámějším velkomoravským šperkům patří gombíky.

Gombíky jsou často považovány za knoflíky. Slovenština na rozdíl od češtiny slovo *gombík* má. Ale pozor, některé gombíky mají v průměru i 5 cm, to už by byl pořádný knoflík. Obecně se uvádí, že gombíky stojí na hranici mezi ozdobnou součástí oděvu a šperkem. Už u starších badatelů, např. u Libora Niederleho, se objevuje mínění, že gombíky měly funkci spony na tunice nebo na kabátci. Nedá se však prokázat, zda sloužily opravdu jako spínadlo, nebo byly na oděvu pouze našité. Pokud sloužily jako dnešní knoflíky, pak se zapínaly pomocí poutek našitých na oděv a ne skrz dírky vystřižené do oděvu. Kdyby však gombíky plnily vyloženě praktický účel, byly by jistě rozšířené i mezi prostým lidem. Ale tak tomu není. Nalézáme je výhradně v bohatě vybavených hrobech při centrálních hradištích.

Slovenská archeoložka E. Pavlovičová nabízí i jinou hypotézu o funkci gombíků. Naznačuje, že gombíky mohly být přišity na čapce nebo na „korunně“, která byla atributem vysoce postaveného člena společnosti. Tuto hypotézu podporuje i fakt, že se hlavní ozdobný motiv nachází po stranách gombíku, a je tedy dobře viditelný, když se gombík nachází ve svislé poloze. Je tedy docela možné, že gombíky na knížecí čapce nosil i Bořivoj.

I když jsou gombíky velkou vzácností z časných dějin, dnes je má u sebe téměř každý. Stačí otevřít peněženku a důkladně si prohlédnout dvoukorunu. To, co většina lidí považuje za starožitné hodinky, je ve skutečnosti upomínkou na naší velkomoravskou minulost.

## **Pohanství versus křesťanství**

Počátky Prahy jsou spjaté s pohanskými kulty, o nichž víme jen tolik, kolik se uchovalo v prastarých legendách a nejstarších českých pověstech. Zájemcům doporučuji nedostupnou knihu Závaše Kalandry *České pohanství*. Nic lepšího k tématu nebylo napsáno. Pověsti jsou jistě zajímavé, ale exis-

tují i nějaké hmatatelnější důkazy o propojení pohanství s nastupujícím křesťanstvím?

*Historik Karel Guth v obsáhlém pojednání o českých rotundách v závěru píše, že až do 19. století byly nejstarší české rotundy všeobecně považovány za pohanské chrámy, neboť ve smyslu Břetislavových dekretů vystřídaly stará kmenová obětiště a převzaly jejich úkoly. Zjistil jsem, že tato „pohanskost“ se vyznačovala tím, že apsidy nejstarších rotund v Čechách nebyly orientovány k zeměpisnému východu, ale k severovýchodu... Jak bylo uvedeno, zemědělci ani pastevci se nemohli řídit podle lunárního kalendáře a mnohdy u nás ani podle Plejád. Proto hvězdy na obzoru nahradilo u nás Slunce, které na rozdíl od hvězd se muselo pozorovat z určitého stanoviště, posléze umístěného tak, aby Slunce vycházelo při vstupu do znamení Býka nad dominantou krajiny, kultovní horou, jakou byl Říp či Blaník. Takové stanoviště-pozorovatelná bylo pravděpodobně již místem pohanského kultu, později překrytým rotundou. (Zdeněk Ministr: Géniové starověku)*

Zdeněk Ministr zjistil, že se zmíněnou odchylkou, a tedy pohansky ke Slunci, jsou orientovány i tři pražské rotundy (rotunda sv. Longina, rotunda sv. Martina a rotunda sv. Kříže, která stojí v samém srdci Prahy). V souvislosti s Pražským hradem je asi nejpřekvapivější Ministrovo zjištění, že bazilika sv. Jiří – nejstarší bazilika v areálu Pražského hradu (tehdy spíš hraděště) –, nebyla orientována ke Slunci v den letního slunovratu, nýbrž k jeho postavení v den sv. Jiří.

Jak je vidět, nový kult překryl jen kulty staré, které vzývaly sluneční božstvo. A tato stopa se hluboce vryla do tváře Prahy.

## Tajemství katedrálního pokladu

**Zbroj svatého knížete • Tajemství meče • Němec jako poleno • Němý svědek tragédie • Výjimečný Slavníkovec • Pro dva není místo! • Nejstarší diadémy • Od čapky ke koruně • Kameny nejsou tím, čím se zdají být • Posvátná relikvie**

Každé starobylé město ve svých zdech tají nějaký poklad a ani Praha není výjimkou. Pomineme-li pouhé pověsti o nálezech pokladů nejrůznější hodnoty, stále zbývá národní poklad ve svatovítské katedrále. Jeho součástí jsou

relikvie a cenné předměty rozličné povahy. S většinou z nich je spojena podivuhodná historie, která je pro milovníka pražských tajemství hodnotnější než skutečná cena skvostu, a to už nemluvím o mnoha otaznících, které se skrývají v útrobách svatovítské pokladnice.

Poklad deponovaný v nejvýznamnější české katedrále patří k těm nejstarším a jeho inventář je zapsán už v roce 1069. Základ pokladu tvoří památky na českého světce knížete Václava, zahynuvšího z vůle bratrovy. První upomínkou na knížete Václava je mosazný kruh se lví hlavou, zavěšený na dveřích do ulice. Údajně je to právě ten z dveří kostela ve Staré Boleslavi, jehož se zachytil umírající Václav.

### **Zbroj svatého knížete**

Svatováclavská zbroj sestává z kónické přilby, kroužkové košile a krátkého kroužkového pláštěku s límcem. Největší spory se samozřejmě vedou o autentičnost těchto předmětů. Jejich stáří bývá odborníky zpochybňováno, ale i přesto jde o unikátní kousky. Nejstarší zprávu o zbroji sv. Václava nalezneme v listině biskupa Jana z Dražic z roku 1333, v níž ukládá kožešníkovi Heřmanovi a jeho potomkům, aby zbroj sv. Václava udržovali v čistotě.

Přilba je vykována z jednoho kusu železa do tvaru nízkého kužele. Základnu tvoří nepravidelný ovál o obvodu 70 cm. Dobře zachované přední straně dominuje kryt nosu (tzv. nánosek) s obrazem Krista, který vznikl vbitím stříbrného plechu. Tento vzor je nesmírně důležitý pro časové zařazení přilby. Navíc jde asi o nejstarší znázornění Krista na našem území. V levé týlové části je přilba vyspravena železným páskem, který stahuje puklinu na obvodu.

Jedním z důvodů, proč není snadné určit stáří přilby, je nedostatek srovnávacího materiálu. V době Karla Velikého už sílí křesťanství a pohanské zvyky ustupují. Nálezy zbroje v hrobech bojovníků jsou tudíž velmi vzácné. Situaci navíc ztěžuje nařízení Karla Velikého, podle něhož se mají cenné kuse zbroje dědit.

V době římské a stěhování národů (které končí v 6. století) se objevují přilby složené ze dvou částí. Kovářská technika ještě nebyla na takové úrovni, aby dokázala vyrobit přilbu z jednoho kusu železa, stejně jako tu svatováclavskou. V období 8.–9. století se začínají objevovat polokulovité přilby s ochrannou maskou pro obličej. Právě tento ochranný prvek nás přibližuje k nánosku svatováclavské přilby, který představuje zbytek této masky. Druhým typem jsou homolovité přilby Normanů, o kterých se často diskutuje. Josef Schráníl se domníval, že sva-

továclavská přilba je smíšeným typem, který se vyvinul z polokulovité dvojdílné přilby. Tvarem i poměrem jednotlivých rozměrů se nápadně liší od vysokých normanských přilbic a je bližší tzv. vendelské přilbě. Schránil přilbu časově umisťuje do období mezi 7. a 11. stoletím. A to by mohlo znamenat, že ji sv. Václav skutečně nosil. Silným vodítkem k určení původu přilby se stal reliéf Krista. Připomíná totiž jednak vlivy irské, jednak vlivy skandinávské. Nakonec převážil názor zdůrazňující vlivy ze Skandinávie, což podporují i nálezy stříbrných vikingských křížků. Je zajímavé, že Kristus na nánosku svatováclavské přilby má ruce přivázané a nikoli přibity. Stejně je to na vikingském křížku z Gotlandu. To by potvrdilo normanský původ přilby. Tento fakt přivedl některé autory k domněnce, že na svatováclavské přilbě není znázorněn Kristus, nýbrž germánský bůh Ódin. I když zní tento názor fantasticky, na základě expertiz se k němu kloní i soudobí odborníci. Podivuhodně kacířská myšlenka.

Podle Schránila tedy svatováclavská přilba vznikla v normanských dílnách a odtud doputovala až ke knížeti Václavovi.

Ani závěry novějších expertiz stáří přilby nezpochybňují. Její vznik datují do 10. století. A dochází k závěrům, že mohla skutečně sv. Václavovi patřit. Za přilbu patrona českých zemí ji začali považovat v době Boleslava II. (932–999).

K podobným závěrům došli také badatelé zkoumající kroužkové brnění, které je složené ze dvou částí. Základem je košile dlouhá 109 cm o celkové váze 10kg. Kníže Václav tedy nebyl žádná pápěrka. Druhou část tvoří plášť, který kryl krk a ramena, a límec zdobený třemi řadami zlatých kroužků, což odkazuje na zákazníka z vyšších vrstev. Způsob práce sice ukazuje na Orient, ale podle všeho jej vyrobili germánští řemeslníci, kteří byli obeznámeni s celou řadou výrobních technik. Uvažuje se i o dílně, v níž mohli působit velkomoravští řemeslníci.

Připadá mi docela zajímavé, že jak přilba, tak kroužkové brnění vznikly v nějaké germánské dílně. Český kníže zkrátka chodil v luxusní zbroji z dovozu. Snad se jednalo dokonce o kolekci, která mohla být dárkem od tolik nenáviděného německého souseda, jemuž Václav platil roční tribut (ono to prý ale ani s tím tributem v podobě odváděných volů nebylo podle nejnovějších výzkumů tak žhavé)?

Z nejnovějších závěrů vyplývá, že kroužkovaná košile vznikla skutečně v 10. století v některé z byzantských provincií. Límec se zlatými kroužky je o něco mladší a je možné, že vznikl už v Čechách. Do pozdní gotiky pak od-



borníci radí pláštík, který vykazuje znaky mnohem hrubší práce a snad byl vyhotoven k tomu, aby zakryl poškození samotné košile.

### **Tajemství korunovačního meče**

Jestliže můžeme přilbu a kroužkovou zbroj s většími či menšími výhradami přiřadit knížeti Václavovi, u meče to nepřidá v úvahu. Pochází totiž z doby mnohem pozdější. Typicky gotickou zbraň nechal podle všeho vyrobit Karel IV. jako součást korunovačního inventáře. Meč je dlouhý 93,5 cm. Středem čepel se táhne široký žlábek na krev. Ve žlábků je prosekán latinský křížek obrácený úzkým ramenem dolů, aby ten, kdo držel tasený meč, měl Kristovo znamení před očima v přirozené podobě. Právě tento otvor zřejmě skrýval relikviář s nějakou upomínkou na sv. Václava, snad s jeho ostatkem. Také proto se meč jmenuje svatováclavský. Nejzajímavější je jablko meče, jež je vybroušené z odrůdy křišťálu zvané záhněda. A s tím souvisí jeden velký otazník. Metoda, jíž byl vyvrtán středový otvor, umožňující připevnění křišťálové hlavice k jílci meče, je prastará a přestalo se jí používat ve 12. století. Co z toho plyne? Pokud bychom měli odhadovat stáří meče podle jeho hlavice, rozhodně nepochází z doby Karla IV., tedy ze 14. století. Na druhou stranu čepel meče odpovídá stylu vrcholné gotiky. Anna a Jaroslav Bauerovi z tohoto faktu vyvozují, že meč byl zkompletován ze dvou různě starých částí. Myslím, že bychom tento názor neměli brát na lehkou váhu. Potvrzuje jej i silně vyvinutý smysl Karla IV. pro tradici. Snad i svatováclavská koruna, kterou císař nechal vyrobit, obsahovala část starší koruny. Proč by nemohl být upraven i meč? A navíc meč sv. Václava užívaný během korunovace k pasování rytířů. Tyto úvahy potvrzuje i nejnovější průzkum zbraně, při němž odborníci zjistili, že na čepeli v místě proseknutého křížku se nachází zbytek značky vytvořené svářkovým damaskem:

*Také se zjistilo, že i tvar čepel má analogie u raně středověkých mečů, například u souboru mečů z Mikulčic, datovaných nanejvýše do konce 9. století. Je tedy možné, že čepel kdysi skutečně patřila sv. Václavu. Meč byl potom upraven ve 13. a 14. století a hrál důležitou roli při korunovacích českých králů.* (Dana Stehlíková)

### **Němec jako poleno**

Nejvýznamnější součástí svatovítského pokladu jsou ostatky sv. Václava. Uchovala se jich celá řada, od zubů až po obratle. Relikvií z nejcennějších je však samotná lebka sv. Václava. Karel IV. stanovil, aby na ní navěky spočinula koruna

českých králů. Lebka je zajímavá i z antropologického hlediska. Je vysloveně mužského typu a pravidelných ušlechtilých tvarů. Nad kořenem nosu je patrná anomálie zvaná *metopismus*. Dochází k ní tak, že obě poloviny čelní kosti, jež jsou v kojeneckém věku oddělené, později nesrostou úplně, což vytváří dojem falešného švu. Tato anomálie je typická pro všechny Přemyslovce. Na první pohled má lebka úzký protáhlý tvar, takže jde o lebku nordického typu. Václav byl zkrátka „dlouholebec“. K tomuto typu patří vyšší vzrůst, světlé vlasy (ty jsou nálezem na lebce skutečně potvrzeny), vousy a modré oči. Zajímavé je, že Petr Parléř použil Václavovu lebku jako model při vytváření jeho sochy ve svatováclavské kapli. Hlava sochy přesně odpovídá proporcím lebky.

Nordický tvar lebky, ve Václavově době prý velice běžný, nás přivádí k domněnce, zda vládnoucí přemyslovská dynastie netvořila mezi slovanským obyvatelstvem trochu cizorodý prvek. Nabízí se paralela s Vikingy, kteří na Rusi založili dynastii Rurikovců a posléze splynuli s převládajícím slovanským živlem. Nemyslím si, že by Přemyslovci museli být také Vikingové, ale co takhle potomci franského kupce Sáma?

Nordické rysy objevené na lebce knížete Václava vedly některé soudobé badatele k domněnce, že celá kostra českého knížete byla podvržená a v době vlády Karla IV. posloužila k posílení svatováclavského kultu.

## **Němý svědek tragédie**

Dalším mysteriálním předmětem ukrytým ve svatovítské katedrále je na první pohled fádni rukavička sv. Vojtěcha. Nenechte se mýlit: Zrovna tahle rukavička byla svědkem jednoho z největších krveprolití v českých dějinách.

Biskup Vojtěch pocházel z rodu Slavníkovců, jehož příslušníci patřili spolu s Přemyslovci v 10. století k elitě raně středověkého státu. Sám Vojtěch byl osobností evropského formátu, a to jak ve sféře světské, tak především v duchovní.

Kdo by se domníval, že za působení sv. Vojtěcha naše země už plně ovládalo křesťanství, ten by se mýlil. Opak je pravdou, křesťanství si razilo cestu jen velmi pomalu. Svatovojtěšská legenda z 11. století mluví jasně:

*Do čtyř stran svět širý se rozkládá: ve středu leží Germánie, mocná to zem, kdys pověsti zvučné. V jedné části je to kraj, ne poslední významem, těsně horami obklíčený – ten kraj se jmenuje Čechy – proslulý zbraněmi i svými muži a bohatstvím všeho. Lichým obětem je však oddán příliš ten národ, veliká Čechů část je svedena různými bludy, pohrdá Tvůrcem světa a v nevěře slouží. Ten totiž uctívá*

vody, ten kameny, jiný zas oheň, ba je i takových dost, co křtem jsou omyti svatým, křesťany však dle jména jsou jen, a modláři skutky.

Legenda vypravující o životě a skutcích sv. Vojtěcha zmiňuje Vojtěchův vzhled, podivuhodný již při narození, jako by měl od mládí vepsáno budoucí poslání. Narozený chlapec byl celý bílý jako sníh a krásný od hlavy až k patám (což svrasklá novorozeňata nebývají):

*Kdyby tu nějaký mudrc byl býval, poznati mohl, jaký vzácný a veliký muž má býti z něho.*

Legendistické zdroje popisují, jak zázračným dítětem Vojtěch byl, jak vše rychle chápal, jak se všemu rychle učil. Později se mu dostalo opravdu skvělého vzdělání. Jeho společenský vzestup vyvrcholil zvolením do funkce pražského biskupa 19. února 982. Stejně jako celý Vojtěchův život i tuto volbu provázely podivné okolnosti:

*Když tehdy volba ta svatá se takto provedla šťastně, tenkrát právě v tu chvíli a okamžik za času volby do chrámu biskupského přihnal se jakýsi člověk posedlý ďáblem a všechny své zločiny veřejně vyznal. Oltáře sluhové věrní se sběhli, a dorážejíce modlitbou naň, vši silou se snažili Satana zahnat. Nepřítel postrašený hned ústy člověka zvolal: „Co je mi do vás? Myslíte, že mě můžete odtud vypudit? Nechlubte se tak naplano prázdnými slovy! Onoho, který tu teď má zasednout na tento stolec, toho se velice bojím a už si netroufám tu zůstat: Ach, tak velikou on nám dáblům nahání hrůzu!“ Takto pravil a lomcoval člověkem, rval ho až k mdlobám, konečně opustil jej a zdravým zanechal ďábel.*

Legenda přikládá Vojtěchovi nesmírnou duchovní autoritu, koneckonců už sama jeho volba pražským biskupem měla exorcistní efekt.

### **Pro dva není místo!**

Biskupovo upřímné apoštolské poslání naráželo na nechuť vládnoucího rodu, který se nechtěl přizpůsobovat křesťanským direktivám. Jedním z pramenů sváru byl výnosný obchod otroky. Tato nevráživost byla navíc posílena Vojtěchovým původem. Není divu, že v těch nejtěžších chvílích se biskup utíká k papeži.

Do doby Vojtěchova římského azylu (po jeho druhém odchodu) spadá libická tragédie. Přibík Pulkava z Radenína ve své kronice líčí bohoslužbu, kte-

rou Vojtěch prováděl před papežem; za této bohoslužby Vojtěch náhle ztuhl a zdálo se, jako by usnul.

Mši sloužil právě třetí den po libické tragédii a ono ustrnutí mělo nastat v okamžiku modlitby za mrtvé. Když už stál nehybně jako kámen skoro z hodiny, papež jej vyzval, aby mši dokončil. Až poté se Vojtěch probal. Po mši požádal přísluhující kněze, aby mu podali biskupské rukavice. Našli však pouze jednu. Vtom si český biskup vzpomněl, že během svého strnutí byl přítomen na Libici, kde dával poslední sbohem svým zavražděným bratrům.

Když se o tom dozvěděl papež, nechtěl Vojtěchovi věřit, a proto poslal do Čech rychlé poselstvo, aby zjistilo pravý stav věcí a případně dovezlo pohřešovanou rukavičku.

Jakmile se poslové vrátili, papež si ji od nich vyžádal. Obě porovnal a konstatoval, že jsou opravdu stejné až na to, že je jedná levá a druhá pravá. Vrátil je Vojtěchovi a ten je opatroval až do konce života. Jedna z nich se později dostala do svatovítské katedrály a druhá skončila ve Staré Boleslavi.

Pulkava popisuje jev, který se nazývá bilokace – z latinského *bis* (dvakrát) a *locus* (místo) – a znamená přítomnost jedné osoby na dvou místech. Tuto schopnost údajně měli i další světcí, např. milánský biskup Ambrož, František z Assisi, Antonín Paduánský a jiní. Spatřen na dvou místech najednou měl být i proslulý dr. Johann Faust či zázračný Dr. Kittel, pradědeček Emy Destinnové.

O pravosti relikvie můžeme právem pochybovat, stejně jako u většiny podobných předmětů. V každém případě ale příběh, který je s rukavicí spojený, znásobuje nimbus tajemna obklopující svatovítský poklad.

## Nejstarší diadémy

Nejvzácnější součástí pokladu svatovítské katedrály jsou korunovační klenoty. Cenu zlata a drahých kamenů převyšuje jejich historická hodnota a symbolický význam. Koruna, žezlo a jablko jsou symboly české státnosti a nesou hrdé označení *národní kulturní památka číslo jedna*. Z korunovačních klenotů je nejvzácnější koruna, která spočívá na lebce sv. Václava. Kdo se jí neoprávněně dotkne, bude postižen těmi nejstrašnějšími kletbami.

Koruna je nejen skvostem, klenotem a ozdobnou pokrývkou hlavy, nýbrž i výsostným znakem říše, státu, národa. Prapůvodně náležela pouze vládnoucím rodům, ale postupně se jí začali zdobit i nižší šlechtici. A tak se korunou honosí kníže, markýz, hrabě, vikomt, svobodný pán i šlechtic. Koruny jed-

notlivých šlechtických kategorií se od sebe lišily počtem jednotlivých paprsků. Výsadní právo skutečně korunu nosit má však podle tradice jen svrchovaný vládce země, ostatní šlechta by měla mít právo užívat korunu omezené pouze na svá erbovní znamení.

Výsostnou pokrývku hlavy rozeznáváme již na staroegyptských reliéfech a v tiarách perských satrapů. Starověcí Řekové své bohy většinou korunovali, vlastní hlavy zdobili naopak stužkami nebo věnci. Také staří Římané znali spíše věnce, i když se tradice královských diadémů uchovávala z nejstarších dob. Korunám západního typu jsou nejvíce podobné císařské koruny z pozdního období, které bývají zdobeny paprsky slunečního boha Apollóna. Připomínají nám je i koruny některých maloasijských bohyní – ochránkyní měst –, které představovaly městské zdi a zubatá cimbuří. Na Východě se začínají objevovat i první kovové diadémy, posázené drahými kameny. S příchodem křesťanství se i akt korunovace stává církevní záležitostí. Císařové již nekladou korunu na hlavu sami sobě a pak na hlavu své manželky, nýbrž svěřují korunu rukám některé z církevních autorit. Jak křesťanští vládci Východu, tak i západní zeměpáni dávají kostelům jako nejceněnější dar votivní koruny. Jak se měnily časy, měnily se i koruny. Nejrozšířenějším typem se stal francouzský vzor tvořený liliemi, který inspiroval i korunu Karla IV., tzv. svatováclavskou.

## **Od čapky ke koruně**

Nejstarší „korunou“ českých knížat patrně byla kožešinová čapka, z níž se vyvinula vévodská čepice:

*Původně prý nosívala knížata při slavnostnějších událostech kápi zhotovenou z kožešiny dravce (mutorium), jindy mince znázorňují snad i čelenku nebo diadém. Za Svytiněva II. se objevila mitra. Z obroučky, nepochybně z drahého kovu, vyrůstaly nejspíše čtyři kříže. Temeno hlavy zůstávalo přitom volné... Řadu dědičných českých králů zahájil Přemysl Otakar I. O jeho koruně vydávají svědectví ikonografické materiály, nejlépe snad králova zlatá bula z roku 1224. Král s žezlem a jablkem nese tvarově dokonalou korunu, tvořenou obroučkou s liliemi... (Josef Žemlička)*

První opravdové ztvárnění koruny nacházíme v *Kodexu vyšehradském* na hlavách tří králů, jejichž koruny mají tvar čelenky se třemi tyčinkami zakončenými kuličkami nebo kroužky. Na konci kodexu je připojena

modlitba při nastolování krále, z čehož někteří badatelé usuzují, že *Kodex vyšehradský* vznikl u příležitosti korunovace Vratislava I. roku 1086. Další pravděpodobný vzhled koruny můžeme určit z českých královských mincí. Už za Přemysla Otakara I. se začíná objevovat liliový motiv. Ale o tom, jak vypadaly nejstarší koruny, bohužel můžeme vyslovovat jen domněnky. Zachovala se pouze koruna, kterou nechal zhotovit Karel IV. Nejpřesnější představu si můžeme utvořit podle pohřební koruny Rudolfa Habsburského (+1306) zvaného Kaše. Tuto jednoduchou čelenku tvoří čtyři lilie, které střídá stejný počet křížů.

Karel IV. si nechal královskou korunu zhotovit ještě jako moravský markrabě. Existuje množství spekulací, proč Karel nechal vyrobit novou korunu. Podle jedné z nich na tom nese vinu Karlův otec Jan Lucemburský, který tu starou jednoduše zastavil nebo rovnou prodal.

Karel IV. nechal novou korunu zasvětit sv. Václavovi. Má neustále spočívat na lebce nejvýznamnějšího českého patrona. Sejmuta směla být jen při korunovaci a po uskutečnění aktu měla být zase vrácena na místo. Korunovační poplatek za *vypůjčení od světce* činil 200 hřiven stříbra. Císař římský a král český vypracoval i nový korunovační řád a určil obřadní trasu pro korunovační průvody, vedoucí od bájného Vyšehradu přes kamenný most vzhůru na Hrad a do katedrály. Tuto cestu podstoupil jako první sám Karel IV. Otec vlasti se nechal korunovat celkem pětkrát, a to za krále římského v Cáchách, za císaře v Římě, železnou korunou lombardskou v Miláně, arelatskou korunou v jižní Francii a korunou českou.

Zvláště ta lombardská koruna se musela Karlovi jako milovníkovi svatých ostatků líbit, neboť její základ – vnitřní kruh – byl prý ukován z jednoho z hřebů, jimiž byl Kristus přibit na kříž...

### **Kameny nejsou tím, čím se zdají být**

Zlatá koruna je složena ze čtyř článků, z nichž každý končí lilií, zatímco spojky jednotlivých částí zakončují rubíny. Dva obloučky posázené drahokamy vycházejí od lilií. Ve středu, kde se protínají, nesou zlatý křížek, do něhož je vložen křížek safírový s rytinou ukřižovaného Krista. Zde je uložen trn z Kristovy koruny, která byla v majetku francouzských králů.

O safírovém křížku se soudí, že mohl náležet k původní královské koruně ze 13. století. Je nemyslitelné, že by Karel IV. opomněl předchozí tradici. Jinak koruna dozajista vychází z francouzského vzoru a podle legendy se na jejím

zhotovení, byť jen pouhou radou, podílela královna Blanka z Valois, pravnučka Ludvíka IX. Francouzského.

Koruna je posázena 96 drahými kameny a 20 perlami. Tyto drahé kameny byly několikrát zkoumány a posuzovány. Poslední gemologický průzkum proběhl v listopadu 1998 a přinesl zajímavá odhalení.

Středověcí šperkaři používali pro všechny červené drahé kameny výraz *karbunkulus*, který zahrnuje rubíny, spinely, granáty a rubelity. Proto byl centrální červený kámen v koruně dlouho považován za rubín, dokonce za největší rubín zasazený do šperku. Průzkum určil, že jde o červenou odrůdu turmalínu, tj. o rubelit. Rytina Krista na ostatkovém křížku byla s největší pravděpodobností provedena diamantem.

### **Posvátná relikvie**

Pro Karla IV. byla koruna jedním z nejcennějších skvostů. Nejenže ji zasvětil sv. Václavovi, navíc si vyžádal u papeže Klimenta VI. zvláštní bulu, která korunu speciálně posvěcuje a chrání. Papež v této bule ze 6. května 1346 uvádí:

*... ze zbožné úcty ke sv. Václavu, kdys králi českému, znovu dal zhotoviti jakýs značně drahocenný diadém a že jej slavné hlavě řečeného světce, jehož tělo v pražském kostele odpočívá, daroval a na ni vložiti dal s tím úmyslem, aby z hlavy té nesměl býti brán, leč ke korunovaci nového krále, anebo když byly jiné slavnosti králem ve městě neb předměstích pražských, jež by užití koruny královské vyžadovaly, že ji v týž den korunovace nebo takovéto slavnosti na hlavu světce uložiti povinni budou. Ježto markrabě, jakož v oné žádosti bylo podotčeno, se obává, aby nikdo snad pro velkou drahocennost toho diádemu k jiným účelům zneužití se neodvážil, žádal nás pokorně, abychom se proti tomu ráčili postarati o náležité opatření.*

Výslovně se zakazovalo korunu *zciziti, zmrhati neb v zástavu dáti*. Náležitým opatřením měl papež na mysli exkomunikaci, což byl v tehdejší době nejhorší trest, přesahující i trest smrti. Jednoduše řečeno – každý, kdo by s korunou českých králů neoprávněně manipuloval, bude stížen kletbou, jíž ho může zbavit pouze papež. Ať už věříte na kletby, či nikoli, následující stáletí prokázala funkčnost papežovy buly i Karlových opatření.

V nejhorším ohrožení se korunovační klenoty nacházely během okupace za druhé světové války.

Ale o tom si více řekneme na jiném místě.

Svatovítský poklad je mnohem obsáhlejší a každý z předmětů v sobě tají podivuhodnou historii. Najdete v něm část hole sv. Petra, hřeb z Kristova kříže, několik nádherných gotických mešních kalichů, které by dost dobře mohly připomínat svatý grál. Pozornost jistě vzbuzuje i loktuše Panny Marie a další relikvie, jejichž důsledný popis by tuto knihu změnil v katalog posvátných předmětů.

## Případ nechtěné svěťice

**Král Zlaté buly • Přemyslovy děti • Tajemná Blažena • Spálená mrtvola • Slovo má inkvizice • Sekta vilemitů • Papežka Maifreda • Pitvorné obřady • Hanebnice, nebo svěťice?**

Všichni známe úsloví: „To se může stát i v lepších rodinách.“ Míní se jím nějaký prohrešek proti společenskému bontonu či přímo skandál. Čím je nějaká rodina proslulejší, tím víc je na očích a případné *faux pas* se dá hůře ututlat. Ovšem na druhou stranu: Čím mocnější rodina, tím většími a účinnějšími tutlacími metodami disponuje. Vládnoucí rody většinou na očích bývají, a tak se o nich ví, v mezích historických možností, mnohem víc než o rodinách nějakých bezzemků. O to je zajímavější, když třeba po několika stoletích vyplují na povrch fakta, o nichž nikdo neměl ani tušení. Jeden dobře utajený skandál souvisí i s rodinou českého krále Přemysla Otakara I.

Pražané by se nikdy nic nedozvěděli, kdyby jednoho dne do české metropole nedorazilo podivné poselstvo informující o smrti svěťice v daleké Itálii. Svěťice, která byla českou princeznou, k níž se nikdo nechtěl znát.

### Král Zlaté buly

Vedle Přemysla Otakara II. a Karla IV. patří k nejvýznamnějším českým vládcům Přemysl Otakar I. Právě za jeho dlouhé vlády mezi lety 1197 a 1230 dochází ke stabilizaci českého státu, v jehož čele se dosud rychle střídala knížata, která se po svém vypuzení do ciziny stávala hračkou v rukách české šlechty i německých císařů štaufské dynastie. Vláda Přemysla Otakara I. přináší klid a prosperitu. Tento král dosáhl mnoha výsad, z nichž uznání královského